

Keywords: patriotism, patriotic education, civil religion, spiritual values, belief, religious pluralism, American highschools students.

Барилко Є. О. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри практики іноземних мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна). E-mail: oxywa@gmail.com

Барилко С. М. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу германських та романських мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна). E-mail: svetlananic43@gmail.com

Barylko Y. – Candidate of Pedagogical Sciences, the senior teacher of the Department of Foreign Languages Practice of Volodymyr Dahl East-Ukraine National University e-mail: oxywa@gmail.com

Barylko S. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and Practice of Translation and Interpreting (Germanic and Romance languages) of Volodymyr Dahl East-Ukraine National University e-mail: svetlananic43@gmail.com

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В.В. Червонецький.

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Chervonetsky V.V.

УДК373.211.24

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В. І. Бондаренко

У статті розглядаються функціонально-рольові зміни у діяльності викладача в умовах модернізації вищої школи України. Охарактеризовано ключові компетенції викладача вищої школи, які сприяють визначенню основних напрямів роботи щодо підготовки і підвищення кваліфікації педагогів. Ключовою компетенцією викладача вищої школи ми вважаємо здатність його до постійного самовдосконалення. Окреслення ключових компетенцій викладача вищої школи сприяє

визначенню основних напрямів роботи щодо підготовки і підвищення кваліфікації педагогів. Порівняльний аналіз компетенцій представлений у статті ілюструє подальшу систему вдосконалення системи вищої освіти в Україні.

Ключові слова: модернізація вищої школи, викладач вищої школи, ключові компетенції, рамка кваліфікації.

Викладачі вищої школи є однією з основних соціально-професійних груп, на які суспільством покладено два надзвичайно важливих завдання:

- 1) збереження та примноження культурної спадщини суспільства;
- 2) соціалізація особистості на відповідальному етапі її формування – під час отримання професійної підготовки на рівні вищої освіти [9].

Тому не дивно, що професія викладача вищої школи у всіх цивілізованих країнах у всі часи історії глибоко шанувалася, а університетська професура розглядалася як невід'ємна частина національної еліти країни. Це закріплювалося і відповідною турботою властей про моральне і матеріальне становище цього прошарку інтелігенції. На жаль, добра традиція не збереглася у нас в незалежній Україні: 2/3 викладацького корпусу вищої школи нині не задоволені своїм матеріальним становищем.

Для професії викладача характерна поліфункціональність. За підрахунками дослідників, викладачі ВНЗ виконують 19 різновидів робіт, кожна з яких вимагає наявності у них певного комплексу компетенцій, адже одночасно викладач мусить займатися навчальною, методичною, виховною, науково-дослідною роботою. Та й рольова мобільність викладача досить широка: багатьом з них паралельно з навчальною та науковою роботою додатково доводиться виконувати функції завідувача кафедри, декана, проректора, ректора тощо.

В педагогічній літературі було багато спроб дати описовий аналог, який би відображав основні характеристики викладача вищої школи, його узагальнений образ, тобто модель. В численних публікаціях схарактеризовані найбільш значимі професійні якості педагога, його риси, зроблені спроби розділити їх на групи (фахові, комунікативні, управлінські, особисті тощо). Всі ці праці відрізняються лише повнотою переліку якостей педагога. Російський вчений А.В. Репринцев, сумуючи матеріали зарубіжних і вітчизняних філософів і педагогів, склав таблицю

з переліком професійно ціннісних якостей вчителя. За трьома групами якостей (цінності-цілі, цінності-почуття, цінності-дії) він нарахував 138 якостей![28].

Навряд чи потрібно розширювати цей перелік, значно важливішим є з'ясування, які саме компетенції викладача ВНЗ сьогодні потребують удосконалення в першу чергу, а це можна зробити лише, звернувшись до тих змін, що відбуваються сьогодні у вищій школі.

По-перше, під впливом потреб в світі неухильно збільшується кількість студентів ВНЗ. Лише за останні 10 років вона зросла на 51 млн. В Україні вона збільшилась за цей час більше ніж у 1,5 раза: з 1636,3 тис. у 1998-1999 рр. до 2813,8 тис. у 2007-2008 рр. [5]. По-друге, в Україні, як і у всьому світі, проходить диверсифікація ВНЗ. Виникають заклади освіти нового типу, з новими спеціальностями. Якщо напочатку незалежності у нас було лише 156 ВНЗ, то тепер – понад тисячу. Новим явищем є відродження приватної вищої освіти (202 ВНЗ I – IV рівня акредитації). По-третє, Україна, як і весь світ, вступає в якісно новий етап становлення інформаційного суспільства. Як бачимо, в умовах інформаційного суспільства праця викладача вищої школи не полегшується, а навпаки інтенсифікується, стає більш напруженою, більш творчою. По-четверте. В другій половині XX ст. в світі розгорнувся процес глобалізації – перетворення системи соціоісторичних організацій в єдиний соціально-історичний організм, пішов процес зрощення економік країн, інтегративні процеси поширилися і на сферу культури, освіти. Причому поряд з позитивними тенденціями відразу ж виявилися і негативні, особливо в духовній сфері. Маємо на увазі падіння рівня духовного життя, деградацію культури, недооцінка національної спадщини і традицій в освіті. Глобалізаційні процеси спонукали до реалізації в діяльності викладачів нових педагогічних ідей, які б відповідали новим реаліям життя, оновлення змісту викладання, методів, форм, організації, засобів навчання та виховання. Ще одним з факторів глобалізації стало посилення мобільності викладачів.

Зміни у суспільстві ведуть до появи загальносвітової тенденції до зміни освітньої парадигми. В основу її покладеної гуманістичний принцип особистісно-орієнтованого підходу до організації всього навчально-виховного процесу, орієнтація на загальнолюдські цінності. Зміна парадигми виявляється насамперед у переході від звичайного навчання та викладання до учіння та самостійного навчання. Як відзначає

російський вчений Л. Гребнев, „...тепер вже не людину вчать, а людина вчиться” [7].

В ряді країн світу зроблено спроби сформулювати систему сучасних професійних вимог до викладача вищої школи. Цікавий досвід розробки таких професійних стандартів накопичила Велика Британія. Наполеглива робота щодо складання стандартів завершилася тут у 2006 р. введенням в дію запропонованої Академією вищої освіти Національної рамки професійних стандартів для викладачів вищої школи. Дослідниця Я. Бельмаз ознайомила читачів України із змістом цього документа [4].

Рамка пропонує опис стандартів для трьох груп викладачів: 1) початківців, які не мають досвіду роботи у ВНЗ; 2) викладачів, що відіграють вагомую роль у підвищенні якості навчання студентів; 3) досвідчених викладачів-наставників. Рамка визначила шість основних сфер діяльності викладачів: 1) розробка та планування навчальної діяльності або навчальних програм; 2) викладання та підтримка студентів у навчальній діяльності; 3) оцінювання досягнень студентів та забезпечення зворотного зв'язку; 4) створення та розвиток середовища ефективного навчання й системи керівництва та підтримки студентів; 5) інтеграція науково-дослідної роботи з іншими видами професійної діяльності, такими як викладання та суспільна робота; 6) оцінювання своєї практики та постійний професійний розвиток.

Рамка окреслила також коло основних знань і розумінь викладача вищої школи:

- матеріалу навчальної дисципліни;
- відповідних методів викладання та навчання залежно від предмета та академічної програми;
- того, як студенти вчатьсЯ взагалі та вивчають конкретну дисципліну зокрема;
- використання відповідних технологій навчання;
- методів оцінювання ефективності навчання;
- контексту забезпечення якості та поліпшення професійної практики.

Важливим компонентом рамки є визначення професійних цінностей викладача ВНЗ:

- 1) повага до особистості студентів;
- 2) поєднання процесу та результатів відповідних наукових досліджень та викладацької практики;

- 3) зобов'язання розвивати спільноту, що навчається;
- 4) зобов'язання заохочувати студентів до участі у навчальному процесі, враховуючи забезпечення рівних можливостей;
- 5) зобов'язання щодо постійного професійного розвитку та оцінювання власної професійної діяльності [4, с.4].

Хоча Національна рамка професійних стандартів Великої Британії має більш рекомендаційний характер, у ней визначаються принципи підходів до відбору викладачів для роботи у ВНЗ.

В 2002 р. в Законі України „Про вищу освіту” вперше законодавчо були закріплені права й обов'язки педагогічних та науково-педагогічних працівників вищої школи. В Законі крім загальних прав, таких, наприклад, як захист професійної честі та гідності, були визначені і специфічні права, пов'язані безпосередньо з педагогічною роботою, зокрема, такі: вільний вибір методів, засобів навчання в межах діючих навчальних планів, проведення наукової роботи у ВНЗ всіх рівнів, проведення педагогічної діяльності. Щодо обов'язків, то було визначено такі: постійно підвищувати професійний рівень, майстерність, наукову кваліфікацію, забезпечувати високий науково-теоретичний і методичний рівень викладання дисципліни у повному обсязі програми відповідної спеціальності, додержуватися норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються у ВНЗ, прививати їм любов до України, виховувати їх в дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України [10].

На черзі прийняття на основі Закону інших нормативних актів, які б конкретизували вимоги до викладачів вищої школи в сучасних умовах.

До цієї проблеми все частіше звертаються і вчені, намагаючись осмислити ті зміни, що відбуваються у викладацькому корпусі. Один з ветеранів вищої школи України, ректор Харківського гуманітарного університету „Народна українська академія” проф. В. І. Астахова, характеризуючи нові вимоги до компетентності викладачів ВНЗ, виділяє такі:

- розвиток творчої уяви;
- вільне володіння арсеналом інтелектуальних інструментів сучасної методології творчості;
- уміння цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї з використанням інтелектуальних інструментів і механізмів;

- психолого-педагогічні знання про інноваційні креативні педагогічні технології, які включають спеціальні психолого-педагогічні методи, прийоми та засоби для активного залучення студентів до пошукової діяльності;

- вільне володіння інформаційними технологіями, сучасними інтелектуальними „інструментами” науково-педагогічної творчості [1].

Звертаючись до цієї ж проблеми, О. І. Гура та І. І. Облес серед нових вимог до викладача в сучасну епоху відмічають такі:

- актуалізацію і розвиток професійної компетентності протягом всього професійного життя;

- загальну психолого-педагогічну ерудицію;

- методологічність мислення та діяльності;

- демократизм мислення та поведінки;

- професійний прагматизм;

- гнучкість у спілкуванні та здатність орієнтуватися у нестандартній ситуації;

- високий рівень організаційних умінь, самоорганізації та організації того чи іншого виду професійної діяльності [8].

- В науковому дослідженні зроблено спробу аналізу впливу соціальних умов на процес формування системи компетенцій викладача вищої школи. Детально аналізується досвід зарубіжних країн та наявна спроба виокремити систему професійно важливих компетенцій викладача вищої школи в умовах модернізації системи вищої освіти.

Як бачимо, за всіх відмінностей в трактуванні сучасної моделі викладача вищої школи дослідники єдині в тому, що трансформація освітніх завдань в сучасну епоху кардинально видозмінює завдання і форми діяльності викладачів вищої школи. Поява нових професійних завдань, які доводиться їм вирішувати, породжує і нові вимоги до їхньої професіограми. Зокрема зросли вимоги до здатності викладача творчо підходити до своєї професійної роботи, готовність до інновацій, володіння сучасними методами пошуку інформації, адаптація до умов, що швидко змінюються, вміння виступати організатором самостійної роботи студентів, комунікативна та комп'ютерна грамотність, вміння будувати суб'єкт-суб'єктні відносини.

О. І. Пометун, аналізуючи досвід вищої школи, виділяє ключові, загальногалузеві та предметні компетенції (щоправда, вона вживає термін «компетентність», що не досить точно). На її думку, ключові – це

надпредметні (міжпредметні) компетентності, що визначаються як здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи відповідні проблеми; загальногалузеві – це такі, яких студент набуває у ході засвоєння змісту тієї чи іншої освітньої галузі на всіх курсах університету; предметні компетентності – студент набуває у ході вивчення того чи іншого предмета на всіх курсах університету [25].

Незважаючи на відмінності у підході до поділу компетенцій на групи, автори одностайні у виділенні серед них ключових компетенцій і визначенні їхніх ознак (поліфункціональність, надпредметність, міждисциплінарність, багатоконпонентність тощо). Саме в такому значенні поняття „ключові компетенції” використовується і в документах Ради Європи. Щодо кількості компетенцій, розкид думок вчених надзвичайно широкий. Модель компетенції людини, створена Дж. Раменом, наприклад, включає 143 елементи! Щодо кількості ключових компетенцій, то автори називають різні цифри (від 4 до 10).

В 1996 р. на симпозіумі „Ключові компетенції для Європи”, який проводився радою Європи, було сформульовано п'ять основних груп ключових компетенцій, оволодіння якими є визначальним критерієм якості освіти:

- політичні і соціальні компетенції (здатність брати на себе відповідальність, брати участь в ухваленні групових рішень, регулювати конфлікти мирним шляхом, брати участь у функціонуванні та розвитку демократичних інститутів);

- міжкультурні компетенції (пов'язані з життям в багатокультурному і багатонаціональному суспільстві: толерантність, прийняття відмінностей, повага інших і здатність жити з людьми різних культур, мов і релігій);

- компетенції, що належать до володіння усною і письмовою комунікацією, а також спілкування більш ніж однією мовою;

- інформаційно-комунікативні компетенції, пов'язані із зростанням інформатизації суспільства: здатність вчитися впродовж життя лише як основа безперервного навчання в контексті професійного і соціального життя [27].

Пізніше були визначені вісім компетенцій, обов'язкових для випускників університетів Європи:

- спілкування рідною мовою;

- спілкування іноземною мовою;
- інформаційно-комп'ютерна компетентність;
- збереження здатностей до навчання протягом всього життя;
- соціальна та громадянська компетентність;
- активна життєва позиція;
- збереження культурних традицій;
- толерантність [14].

Ключові компетенції вчителів (точніше групи компетенцій) визначені у програмі Європейської комісії „Загальні європейські принципи компетентностей і кваліфікації вчителів”(2004). Вони мають вміти:

- працювати з іншими людьми;
- працювати із знаннями, технологією та інформацією;
- працювати з суспільством і у суспільстві.

Структура компетенцій викладача вищої школи складніша, оскільки коло його обов'язків значно ширше. А. С. Белкін відзначає, наприклад, близько 70 компетенцій педагога [3]. Щодо структури компетенцій різні автори пропонують різні варіанти. О. Копанська в системі компетенцій викладача вищої школи виділяє дев'ять груп; 1) знаннєві; 2) психолого-педагогічні; 3) діагностичні; 4) дидактично-методичні; 5) комунікаційні; 6) інформаційні та технічні; 7) ті, що стосуються контролю та оцінювання досягнень; 8) ті, що стосуються проектування та оцінювання програм, підручників та навчальних посібників; 9) самоосвітні, пов'язані з професійним розвитком та самовдосконаленням [17].

Враховуючи сукупність внутрішніх та зовнішніх факторів, реальний стан педагогічного корпусу, вважаємо, що для вищої школи України сьогодні домінантними ключовими компетенціями викладачів є такі:

1. Творчий підхід до роботи, здатність до інновацій.
2. Компетенції в галузі інформаційно-комп'ютерних технологій.
3. Компетенції, що належать до усного та письмового спілкування.
4. Здатність до постійного самовдосконалення.

Ми виходимо з того, що на кожному етапі розвитку вищої школи в залежності від сукупності внутрішніх та зовнішніх факторів поняття професіоналізму педагога змінюється і наповнюється новим змістом. Висуваючи на перший план в професійній компетентності викладачів

творчий підхід до роботи, ми виходимо з того, що креативність як комплекс якостей особи, що сприяють самостійній постановці проблем, народженню оригінальних ідей та їх нешаблонному використанню, нині є не тільки бажаною, але й обов'язковою рисою викладацької діяльності. Модель українського викладача ВНЗ більше наближається до російської.

Одночасно викладач повинен мати компетенції, пов'язані з його науковою роботою:

- володіти методикою тематичного пошуку інформації;
- знати правила поведінки в Інтернеті та специфіку використання електронних джерел;
- вміти працювати з електронною поштою.

Доводиться визнати, що не всі викладачі володіють всіма необхідними компетенціями в галузі сучасних інформаційних технологій. В. В. Зіброва виділяє чотири рівні формування інформаційної компетентності викладачів: 1) споживача інформації; 2) користувача комп'ютером; 3) логічного функціонування і знання характеристик устаткування; 4) наочно-специфічних завдань на основі творчого міжпредметного підходу [11]. На жаль, більшість викладачів компетенціями 3-4 рівнів володіють недостатньо.

Запровадження у навчально-виховний процес сучасних інформаційних технологій активно впливає на зміну ролі викладача. По-перше, значно розширюються його функції. Він має готувати навчально-методичні матеріали в електронному виді, розробляти відповідні методичні рекомендації для студентів, опанувати способи мережної взаємодії із студентами, керувати самостійною роботою студентів, які працюють з комп'ютером, володіти методикою електронного тестування студентів тощо. По-друге, змінюється співвідношення між різними функціями в роботі викладача. Зокрема значно зростає роль таких функцій, як діагностична, консультативна, управлінська, планувальна, контролююча тощо. По-третє, з'являються нові форми навчальної роботи: презентації, клуб-діалоги, участь в групах підтримки, конференціях тощо. Все це у підсумку, на думку О. В. Малярчука, впливає на зміни у професіограмі викладача [21].

Складовою кваліфікації сучасного педагога є комунікативна компетентність, яка забезпечує спілкування між людьми, обмін між ними інформацією, взаємопізнання. В наш час обсяг спілкування людей у всіх сферах значно збільшується. В цих умовах комунікативна компетентність

стає обов'язковою ознакою для багатьох професій, вимоги до рівня культури спілкування неухильно підвищуються. Що ж до педагогів, то вона завжди була і залишається основою їхньої діяльності, причому в умовах впровадження суб'єкт-суб'єктної педагогіки її роль значно зростає.

Наші спостереження свідчать, що молоді викладачі ВНЗ слабо володіють системою комунікативних умінь та навичок педагогічного спілкування. Вихід з цього становища – самостійне опанування системою комунікативної компетенції. Основними видами спілкування є мовленнєве (вербальне), не мовленнєве (невербальне) використання пристосувань. Кожний вид має свої специфічні особливості. Комунікативна компетентність передбачає наявність у людини певного комплексу знань, вмінь, навичок, таких як володіння технікою спілкування (вміння розподіляти свою увагу, прогнозувати реакцію партнера по спілкуванню, вміння керувати своєю поведінкою під час спілкування), толерантно, терпимо ставитися до думок своїх опонентів тощо.

У практичній роботі викладача основою основ є мовленнєва компетенція. І. Черних визначає її так: „Мовленнєва компетенція – це інтегральна якість людини, що виявляється в здатності до користування мовними засобами, закономірностями їх функціонування для побудови та розуміння мовленнєвих висловлювань” [36].

В умовах посилення мобільності викладачів нагальною потребою є формування у кожного з них іншомовної професійної компетенції. Нині вона є обов'язковим елементом моделі сучасного викладача. Раніше більшість викладачів не володіли іноземною мовою на рівні спілкування, їхня кваліфікація обмежувалася формулою: „Читаю і перекладаю із словником”. Зараз планку кваліфікації кожного викладача слід підняти до рівня вільного спілкування хоча б однією іноземною мовою. До речі, Лісабонська конференція (2001) включила до переліку ключових компетенцій кожного фахівця з вищою освітою володіння іноземною мовою.

Підбиваючи підсумки аналізу діяльності викладачів ВНЗ України в умовах модернізації освіти, можна зробити висновок, що за останній час поняття „професійна компетентність викладача ВНЗ” зазнала суттєвих змін під впливом тих процесів, які проходять в українському суспільстві і в самій освіті. Не можна не враховувати і міжнародний аспект. Приєднання України до Болонського процесу, яке супроводжувалось

запровадженням нових технологій навчання і передусім кредитно-модульною організацією навчального процесу сприяла підвищенню вимог до компетентності викладачів вищої школи.

Домінантною ключовою компетенцією викладача ми вважаємо і здатність його до постійного самовдосконалення. Це впливає: по-перше, із специфіки викладацької діяльності, яка базується на останніх досягненнях науки в тій, чи іншій галузі, яку представляє педагог, а також в педагогіці та методиці. По-друге, слід мати на увазі і те, що уміння включатися у постійне самонавчання впродовж всього життя в наш час перетворилося, на думку американського вченого М. Ш. Ноулза в основну компетенцію кожної людини [23]. Які шляхи можна рекомендувати для опанування кожним викладачем ключових компетенцій, насамперед домінуючих? По-перше, вони мають бути покладені в основу професійної підготовки.

Перспективи подальших наукових розвідок ми вбачаємо у виділенні структурних компонентів ключових компетенцій та побудові системи експериментального дослідження умов ефективного формування ключових компетенцій викладача вищої школи в умовах модернізації вищої освіти України.

Література

1. Жураковский В., Приходько В., Федоров И. Вузовский преподаватель сегодня и завтра / Педагогический и квалификационный аспекты // Высшее образование в России. – 2000. - №3. – с.3.
2. Репринцев А.В. Профессиональное развитие личности будущего педагога в воспитательной системе современного вуза: тревоги и надежды // Альма-матер. Вестник высшей школы. – 2009. - № 9. – с. 52.
3. Всемирная конференция ЮНЕСКО по высшему образованию // Вестник высшей школы. – 2009. - № 7. – с. 45.
4. Вища освіта України. Європейський вимір: Стан, проблеми, перспективи. Інформаційно-аналітичні матеріали до засідання підсумкової колегії МОНУ 22 березня 2008р. – К., 2008. – с. 22).
5. Стан та перспективи розвитку інформатики в Україні. – К.: Наук.думка, 2010. – Сс 995.
6. Гребнев Л. Высшее образование в Болонском измерении: российские особенности и корреляции // Высшее образование в России. – 2004. - №1. – с. 42.
7. Бельмаз Я. Професійні стандарти викладачів вищої школи у Великій Британії та США // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Спецвип.5. – Част.І. – Слов'янськ, 2010. – с. 9 – 17/

8. Закон України „Про вищу освіту”: Офіційне видання. – К.: Парламент.вид-во, 2006. – с. 48
9. Астахова В.И. Вузовский педагог XXI столетия: некоторые методологические подходы к проблемам подготовки и передподготовки // Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія». – Т.ХП. – Х.: Вид-во НУА, 2006. – с. 7.
10. Гура О.І., Облес І.І. Професійна адаптація викладача ВНЗ на етапі професійної підготовки: теоретико – методичний аспект: Монографія. –Запоріжжя: КПУ, 2009. – с. 41.
11. Астахова Е.В. Университетский преподаватель в условиях перехода общества к инновационной экономике: векторы изменений // Вчені записки Харьк.гуманітарного ун-ту „Народна українська академія”. – Т. ХУІ. – Х., 2010. – С. 27 – 29; Астахова В.І. Вузівський педагог ХХІ ст.: яким він має бути? // Економіка і управління. – 2006. - № 4. – С. 101; Скафа О.І., Лосева Н.М., Мазнев О.В. Наукові засади забезпечення кредитно-модульної системи навчання у вищій школі: Монографія. – Донецьк: ДонГУ, 2009. – с. 71.
12. Освіта України у 2008 році. – К., 2009. – с. 177.
13. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты // Эйдос. – 2002, 23 апреля.
14. Пометун О.І. Формування громадянської компетентності погляд з позиції сучасної педагогічної науки // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. - № 23. – с.18.
15. Фрумин И.М. За что в ответе? Компетентностный подход как естественный этап обновления содержания образования // Учительская газета. – 2002. - №36.
16. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентісного підходу в українській освіті // Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: Вид-во К.І.С., 2004. – с. 67.
17. Почуева В.В. Реалізація компетентісного підходу у вищій школі // Педагогіка та психологія: Зб. Наукових праць Харьк.нац.пед.ун-ту ім. Г. Сковороди. – Вип.35. – Х., 2009. – с.6.
18. Ключевые компетенции для обучения в течении всей жизни. Европейская справочная структура. – Страсбург, 2006. – 18 с.
19. Белкин А.С. Педагогическая компетентность. – Екатеринбург, 2003. – с.24.
20. Копанська О. Еволюція місії викладача вищої школи з проєкції освітніх тенденцій Європи // Вісник Львів.ун-ту.Сер. педагогіки. – Вип.25. – Ч.4. – Л., 2009. – с.35.
21. Кан Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. – М.: Педагогіка, 1990. – с. 36.
22. Романкова Л.И. Преподаватель высшей школы как профессия // Экономика образования . – Москва., 2001. - №6. – с.30.

23. Зязюн І.А. Неперервна освіта: Концептуальні засади і сучасні технології // творча особистість у системі неперервної освіти. – Х., 2000. – с. 11.
24. Коваль Л.Є. Удосконалення інформаційної компетентності педагога в системі професійної освіти // вісник післядипломної освіти. – 2010. – Вип. 1(14). – с. 110.
25. Зіброва В.В. Формування інформаційної компетентності викладача // Вісник Луган.нац.ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2010. - №8. – с. 65.
26. Малярчук О.В. Дистанційне навчання в системі вищої освіти США: Автореф.дис.... канд.пед.наук. – Житомир, 2010. – с.10.
27. Луніна І.М. Роль викладача в дистанційному навчанні в університетах Франції // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. Зб.наук.праць. – 2006. – Вип.30. – с. 44.
28. Кудін А.П., Вакуленко І.В. Теоретичні засади підготовки викладача дистанційного навчання // Науковий часопис національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Сер.5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Вип. 18. – К., 2009. – с.125.
29. Савенкова Л.О. Професійне спілкування майбутніх викладачів як об'єкт психолого-педагогічного управління: Монографія. – К.: КНЕУ, 2005. – с. 112-113.
30. Черних І. Висвітлення поняття „Мовленнєва компетентність” у сучасній лінгводидактиці // Вісник Луганського нац.ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2010. - № 22. – Ч.2. – с.38.
31. Лелюх Ю. Мовленнєва готовність майбутнього вчителя до проведення навчально-виховного процесу на уроках читання // Нова педагогічна думка. – 2006. - №4. – с.34.
32. Семенов О.М. Мовна особистість педагога-дослідника в соціокультурній парадигмі ХХІ ст.// вісник Глухів.держ.пед.ун-ту.Сер.пед.наук. – Вип..11. – Глухів. – 2006. – с. 2.
33. Ноулз М.Ш. Современная практика образования взрослых: Андрогиогичное проявление педагогики. – М., 1998. – с.118.
34. Гура О.І., Облес І.І. Професійна адаптація викладача ВНЗ на етапі професійної підготовки: теоретико-методичний аспект: Монографія. – Запоріжжя. – 2009. – с. 71.
35. Навчально-методичний комплекс: 8000005 – Педагогіка вищої школи / За ред. Н.М. Дем'яненко. Нац.пед.ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Част.І. – К., 2008. – 166с.
36. Козлова Г., Кублікова Т. Компетентнісний підхід до навчання студентів і викладачів // Вища школа. – 2011. - № 4. – с. 83 – 93.

ОСОБЕННОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВУЗА В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В. И. Бондаренко

В статье рассматриваются функционально-ролевые изменения в деятельности преподавателя в условиях модернизации высшей школы Украины. Охарактеризованы ключевые компетенции преподавателя высшей школы, которые

способствуют определению основных направлений работы по подготовке и повышению квалификации педагогов. Ключевой компетенцией преподавателя высшей школы мы считаем способность его к постоянному самосовершенствованию. Определение ключевых компетенций преподавателя высшей школы способствует определению основных направлений работы по подготовке и повышению квалификации педагогов. Сравнительный анализ компетенций, представленный в статье, иллюстрирует дальнейшую систему совершенствования системы высшего образования в Украине.

Ключевые слова: модернизация высшей школы, преподаватель высшей школы, ключевые компетенции, рамка квалификации.

ACTIVITY OF A HIGHER SCHOOL TEACHER IN CONDITIONS OF HIGHER EDUCATION MODERNIZATION IN UKRAINE

V. I. Bondarenko

The author of the paper examines functional and role changes in the activity of the teacher in conditions of higher education modernization in Ukraine. The core competencies of a higher school teacher that contribute to the determination of the main directions of work on teachers' preparation and training are analysed. The author accentuates that the key competence of a higher school teacher are constant self-improvement abilities. Singling out the core competencies of the higher school teacher facilitates identifying the key areas of work on teachers' preparation and training. Comparative analysis of the competencies presented in the article illustrates the further improvement of the system of higher education of Ukraine.

Keywords: modernization of higher school, higher school teachers, core competencies, qualifications framework.

Бондаренко В. І. – кандидат технічних наук, доцент, декан технологічного факультету ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: nv1287@ukr.net

Bondarenko V. I. – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Dean of Technological Faculty of the State Higher Educational Establishment "Donbas State Pedagogical University" (Slovyans'k, Ukraine). E-mail: nv1287@ukr.net

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В. М. Алфімов

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor V. M. Alfimov